

Úvodník Výběru rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi č. 2/2025

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 2/2025

ÚVODNÍK

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v tomto úvodníku bychom vás chtěli nad rámec komentovaných překladů rozsudků Soudu upozornit na jeho další neméně zajímavá rozhodnutí. Soud vydal na sklonku loňského roku dva rozsudky proti České republice, v nichž shledané porušení Úmluvy vyvěralo z postupu českých soudů. Stojí tak za to se o nich krátce zmínit, aby v budoucnu k podobným případům nedocházelo. Kromě toho představíme i dva rozsudky Soudu proti jiným státům, v nichž se zaměřil na otázku svobody projevu na pracovišti.

V rozsudku **Machalický proti České republice** (ze dne 10. 10. 2024, č. 42760/16) Soud shledal porušení presumpce nevinoty dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy v rámci řízení o náhradu škody za trestní stíhání zastavené z důvodu promlčení. Stěžovatel byl původně stíhán pro trestný čin podvodu, ale nepodařilo se prokázat úmyslné jednání. V usnesení o zastavení stíhání trestní soud konstatoval, že se stěžovatel dopustil jednání, které by bylo možné kvalifikovat jako trestný čin porušování povinností při správě cizího majetku. Jelikož však promlčecí doba u tohoto činu již uplynula, trestní stíhání zastavil. Na pokračování řízení ve smyslu § 11 odst. 4 trestního řádu stěžovatel netrval. Uplatnil však následně nárok na náhradu škody podle zákona o odpovědnosti státu za škodu (č. 82/1998 Sb.). Civilní soudy poukázaly na zjištění trestního soudu a konstatovaly, že se stěžovatel jednání naplňujícího znaky trestného činu porušování povinností při správě cizího majetku dopustil. Poskytnutí náhrady, byl-li trestný čin spáchán, i když za něj nebyl pachatel odsouzen, by tak odporovalo úmyslu zákonodárce a obecnému vnímání spravedlnosti. Soudy proto analogicky aplikovaly § 12 odst. 1 písm. b) zákona o odpovědnosti státu a odškodnění stěžovateli nepřiznaly. Tento postup aproboval Nejvyšší i Ústavní soud.

Soud připomněl, že ochrana poskytovaná čl. 6 odst. 2 Úmluvy zahrnuje i respektování výroku o zproštění obžaloby nebo zastavení trestního stíhání v navazujících řízeních (rozsudek velkého senátu ze dne 11. 6. 2024, Nealon a Hallam proti Spojenému království, č. 32483/19 a 35049/19, bod 168). Zamítnutí žádosti o náhradu škody odůvodněné tím, že ze zastavení trestního stíhání z důvodu promlčení nelze dovozovat nezákonnost trestního stíhání, by dle Soudu presumpci nevinoty neporušilo. Článek 6 odst. 2 ani jiné ustanovení Úmluvy nezaručuje právo na náhradu za nezákonnou vazbu či stíhání v případě, že bylo řízení zastaveno. Formulace obsažené v rozhodnutích civilních soudů však dle Soudu odrážely jednoznačný názor, že se stěžovatel trestného činu dopustil. Přičetly tak stěžovateli odpovědnost za spáchání trestného činu, ačkoli jím nikdy nebyl uznán vinným trestním soudem.

Stávající právní úprava soudům v obdobných případech nedává jinou možnost, než si jako v tomto případě pomoci analogií § 12 odst. 1 písm. b) zákona o odpovědnosti státu za škodu a při odůvodnění odmítnutí nároku velmi obezřetně volit slova, aby se neocitly za hranou presumpce nevinoty. Rozsudek Machalický soudům tuto nutnost obezřetnosti připomíná. Z hlediska právní jistoty a presumpce

nevinu však tento stav není ideální. Ministerstvo spravedlnosti proto začalo připravovat novelizaci zmíněného ustanovení. Cílem je, aby soudy mohly v praxi odůvodnit odmítnutí nároku v obdobných případech s odkazem na výslovné ustanovení zákona, nikoli balancovat na tenkém ledě porušení presumpce nevinu za použití zákona *per analogiam*. Zamýšlená novela zároveň obviněným neodepře možnost domáhat se odškodnění v případě zastavení stíhání pro promlčení. Obviněný bude mít i nadále možnost trvat bez rizika odsouzení a uložení trestu na pokračování řízení (§ 11 odst. 4 trestního řádu) a na základě zprošťujícího rozsudku se domoci odškodnění.

Druhým rozsudkem z konce loňského roku je **Veselý proti České republice** (ze dne 28. 11. 2024, č. 12431/22). V něm Soud konstatoval, že způsob, jakým vnitrostátní soudy rozhodly o žalobě stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy za lékařský zákrok provedený *non lege artis*, porušil čl. 8 Úmluvy. Pan Veselý podstoupil v roce 2013 operaci břicha, po které se potýkal s přetrvávajícími bolestmi. V řízení proti nemocnici bylo prokázáno, že zákrok byl proveden *non lege artis*. Okresní soud mu přiznal náhradu ve výši 39 000 Kč. Soud částku navrhovanou znalcem v souladu s tehdy platnou vyhláškou Ministerstva zdravotnictví (č. 440/2001 Sb.) zvýšil na dvojnásobek s ohledem na přetrvávající zdravotní komplikace. Krajský soud nicméně tuto částku snížil na znalcem navrhovaných 19 500 Kč s tím, že navýšení je dle vyhlášky možné pouze ve výjimečných případech extrémních bolestí, které ale znalecký posudek nepotvrdil. Nejvyšší soud výši náhrady potvrdil. Zatímco před obecnými soudy byl stěžovatel osvobozen od soudních poplatků, Nejvyšší soud mu uložil zaplatit nemocnici náhradu nákladů dovolacího řízení ve výši 14 000 Kč.

Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy při stanovení výše náhrady vycházely ze znaleckého posudku a vyhlášky Ministerstva zdravotnictví, která byla mezitím zrušena mj. proto, že existoval zjevný a dlouhodobý nepoměr mezi základními sazbami stanovenými vyhláškou a rozsahem újmy způsobené poškozeným. Odvolací soud přitom nevyužil své diskreční pravomoci přiznávané obecným soudům Ústavním soudem, aby se od vyhlášky odchýlil. Přiznaná částka tak byla výrazně nižší než minimální výše náhrady obecně přiznávaná Soudem v případech lékařských pochybení při porušení čl. 8 Úmluvy. Tento nepoměr byl ještě více prohlouben skutečností, že dvě třetiny přiznané náhrady musel stěžovatel uhradit nemocnici na nákladech dovolacího řízení. Celkově se tedy v řízení domohl 5 500 Kč.

Rozsudek Soudu vnitrostátním soudům připomíná, že musí nalézt řešení, které bude s přihlédnutím ke všem okolnostem věci spravedlivé. Právní úprava určování výše náhrady újmy na zdraví byla od doby, kdy se odehrál případ Veselý, nahrazena novým občanským zákoníkem. Ten soudům umožňuje a i ukládá, aby jejich rozhodnutí vedla ke spravedlivému určení výše náhrady újmy na zdraví v souladu s principem plné náhrady a zásadami slušnosti (viz též nálezy Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2024, sp. zn. Pl. ÚS 27/23). Rozsudek Veselý doplňuje, že soudy musí mít potřebu celkově spravedlivého výsledku řízení na paměti i při rozhodování o nákladech řízení.

Co se týče práva na svobodu projevu v kontextu pracoviště, prvním z avizovaných rozhodnutí je rozsudek ze dne 27. 8. 2024, **Hrachya Harutyunyan proti Arménii**, č. 15028/16. Stěžovatel, bývalý zaměstnanec společnosti, zaslal ze svého soukromého e-mailu anonymní hlášení na interní e-mailovou adresu zaměstnavatele určenou pro podávání hlášení o možných korupčních praktikách. V tomto hlášení stěžovatel obvinil jiného zaměstnance, V. B., z korupčního jednání. Hlášení bylo následně V. B. přeposláno a ten stěžovatele žaloval pro pomluvu. Interní vyšetřování tvrzení stěžovatele vyvrátilo. Vnitrostátní soudy považovaly stěžovatelovy výroky za veřejné a označily je za pomluvu, přičemž mu uložily uhradit V. B. náhradu újmy.

Soud v kontextu tohoto případu mimo jiné konstatoval, že se ochrana oznamovatelů vztahuje i na bývalé zaměstnance. Samotné ukončení pracovního poměru by tedy nemělo automaticky znamenat ztrátu ochrany oznamovatele, pokud informace, které nahlásil, získal v průběhu výkonu zaměstnání. Dalším důležitým aspektem případu byla skutečnost, že stěžovatel neoznámil pochybení státním

orgánům ani médiím, ale využil interního oznamovacího systému společnosti, který měl být důvěrný. Přístup vnitrostátních soudů tedy zhodnotil jako formalistický. Za důležitou Soud považoval dobrou víru stěžovatele, o níž svědčila i snaha o interní řešení problému. Soud tedy konstatoval porušení čl. 10 Úmluvy. Tímto rozhodnutím upevňuje ochranu oznamovatelů a vysílá signál, že je třeba je chránit, a to i tehdy, kdy jejich oznámení může mít dopad na pověst jednotlivců.

Ve druhém rozhodnutí, kterým je rozsudek ze dne 20. 2. 2024, **Dede proti Turecku**, č. 48340/20, Soud konstatoval porušení práva na svobodu projevu v kontextu případu, kdy stěžovatel, jakožto zaměstnanec banky, zaslal e-mail zaměstnancům personálního oddělení a zástupci ředitele společnosti, v níž se kriticky vyjadřoval k manažerským praktikám předsedy představenstva hlavního akcionáře banky. Společnost se stěžovatelem následně s okamžitou platností zrušila pracovní poměr, vůči čemuž se bránil před vnitrostátními soudy. Soud dal za pravdu stěžovateli, když konstatoval, že vnitrostátní soudy dostatečně podrobně nepřezkoumaly obsah dotčeného e-mailu; kontext, v němž byl odeslán; jeho možný rozsah nebo dopad; jeho údajné negativní důsledky pro zaměstnavatele nebo pracoviště; ani přísnost sankce uložené stěžovateli. Stěžovatel v e-mailu nepoužil žádné vulgarismy, vznesená kritika navíc byla předmětem zájmu společnosti. Soud nepovažoval v daném kontextu provokativní styl e-mailu za bezdůvodně urážlivý. E-mail byl navíc zaslán interně, pouze malé skupině příjemců. Vnitrostátní orgány tedy nezohlednily relevantní faktory, zejména se nepokusily posoudit, zda mohl mít e-mail škodlivé účinky na pracoviště. Taktéž nebylo zváženo uložení mírnější sankce stěžovateli. Při nalézání spravedlivé rovnováhy mezi svobodou projevu a právem zaměstnavatele chránit své oprávněné zájmy je tak dle Soudu nutné pečlivě zohlednit výše zmíněná kritéria, a to individuálně v každé věci.

(zpracovala Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu)